

Alueot. n. 98/16.4.1998

DM

**LAHTI RENKOMÄKI
RISTOLA**
Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus

Vesa Laulumaa 1997

Sisällys

Arkistotietoja	2
Johdanto	3
Kaivauspaikan sijainti ja topografia	3
Tutkimusmenetelmät	4
Tutkimustulokset	4
Yhteenveto	7
Dialuettelo	8
Mustavalkonegatiiviluettelo	8
Kuvataulut	9-10
GT-karttaote	11
Peruskarttaote	12
Kaivauskartat	
Yleiskartta, mk 1:1000, A2	13
Koeojien, (alueet 1 ja 2) pinta/pohjavaaituskartta, mk 1:100, A4	14
Tasokartta, alue 1 taso 1, mk 1:50, A4	15
Yksityiskohtakartat, alue 1, tasot 1-2, mk 1:25, A4	16-17
Radiohiiliajoitustulos	18

Arkistotietoja

KUNTA: Lahti
KYLÄ: Vihasto
KOHDE: Ristola
TILA: Sylviakoti 1:54
MAANOMISTAJA: Lahden kaupunki

SIJAINTI: PK 3111 02 RENKOMÄKI, v. 1991.
x = 6759 40 - 90
y = 425 14 - 54
z = 70,00 - 82,00

AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET:

Tarkastus: Anna-Liisa Hirviluoto 1967.

Kaivaukset: Marianne Schauman v. 1970-71; Hannu Takala
v. 1995 ja 1997.

AIKAISEMMAT LÖYDÖT:

KM 17151:1-11 (irtolöytöjä), KM 17342:1-32 (tarkastuslöytöjä), KM
18320:1-348 (v. 1970); KM 18501:1-2063 (v. 1971), KM 28801:1-143
(v. 1995), KM 29470:1-1294 (v. 1996), KM 30279:1-668 (v. 1997).

KERTOMUKSEN LIITTEET:

Löydöt: KM 30774:1-83
Diat: 37996-38017
Negatiivit: 109640-109647
Kartat: ks. sisällysluettelo

Johdanto

Museoviraston vuoden 1997 kaivausten syynä oli Tielaitoksen Hämeen piirin Salpakangas-Renkomäki maantien parannussuunnitelmat, joihin sisältyi myös kevyenliikenteenväylän rakentaminen Ristolan kivikautisen asuinpaikan välittömään läheisyyteen. Museovirasto katsoi, että suunnitellun kevyenliikenteenväylän alueella oli tehtävä koekaivaukset sekä niiden tuloksista riippuen mahdollisesti laajemmat kaivaukset. Ristolan aiempaa tutkimushistoriaa on selvitetty tarkemmin Hannu Takalan kaivauskertomuksessa vuodelta 1995.

Koekaivaukset tehtiin 4.-22.8.1997 ja niiden budjetti oli 130 000 mk. Kaivausten johtajana toimi FK Vesa Laulumaa, piirtäjänä FM Alpo Forsström ja kaivajina toimi viisi opiskelijaa.

Kaivauspaikan sijainti ja topografia

Tutkimusalue sijaitsee n. 5 km etelään Lahden keskustasta, välittömästi Salpakangas-Renkomäki maantien koillispuolella. Luoteessa tutkimusalueen ja kevyenliikenteenväylän rajaus ulottui Porvoonjokeen ja kaakossa Vartio-ojaan. Tutkimusalue ”katkeaa” luoteeseen päin mentäessä jyrkkään rinteeseen ja kallioleikkaukseen koordinaattipisteiden n.580/210 kohdalla (ks. yleiskartta). Kallioleikkauksesta ja rinteestä kaakkoon rinne loivenee tasaisesti kohti Vartio-ojaa.

Kasvillisuus tutkimusalueella on sekametsää, maantien eteläpuoli on peltoa. Maaperä havaintojen perusteella on syytä olettaa, että myös tutkimusalue, vaikka nykyisin onkin metsänpeittämä, on joskus ollut maankäytön kohteena, mahdollisesti kaskimaana ja laitumena.

Tutkimusmenetelmät

Kaivaus aloitettiin koekuopituksella em. kallioleikkauksesta kaakkoon. Koekuoppia tehtiin 5-10 metrin välein tulevalle kevyenliikenteen väylälle ja sen suoja-alueelle. Koekuopitettu alue oli yhteensä n. 350 m pitkä ja neliömetrin kokoisia koekuoppia kaivettiin 91 kpl. Koekuopituksen perusteella avatut koeojat (alueet 1 ja 2 yht. 44 m²) kaivettiin 5 cm:n kerroksissa. Kaivausten päätteeksi alueet peitettiin.

Alue kallioleikkauksen luoteispuolelta Porvoonjoelle tutkittiin silmämääräisesti ja muutamien lapionpistoin ja sen todettiin olevan jyrkän rinteensä takia asuinpaikaksi täysin sopimatonta.

Tutkimustulokset

Koekuopat

Koekuopituksessa löytöjä tuli vain yhdeksästä kuopasta ja ne kaikki yhtä lukuunottamatta sijaitsivat kuopitetun alueen luoteispäässä. Likamaata ei koekuopissa havaittu, maannos oli yleensä multaa/hiesua/hiekkaa 10-20 cm, jonka alla oli kova vaalean harmaa savikerros. Rinteen tuntumassa olevissa kuopissa ja alueella 2 maaperä oli kivikkoista. Koekuoppien perusteella avattiin kaksi koeojaa, alueet 1 ja 2, joista aluetta 2 vielä laajennettiin.

Löydöt koekuopista		
Laji	kpl	g
Kivilajiesine?	1	56,3
Kvartsi-iskoksia	22	38,6
Kvartsiesine?	1	8,8
Kvartsiydin	2	19,7

Alueet 1 ja 2

Alue 1 oli 2x8 metriä pitkä koeoja. Ainoa likamaahavainto oli alueen keskellä, ruudussa 542/243, ollut pieni punertavan ruskea likamaaläikkä. Myös löydöt (ks. löytötaulukko) tulivat alueen keskipaikkeilta.

Alue 2 oli aluksi 2x5 metriä pitkä koeoja, jota myöhemmin laajennettiin. Alueelta tulivat esiin kaivauksen ainoat kiinteät rakenteet. Tasossa 1 paljastui nokimaaläikkä, jota reunusti kaksi litteätä pystykiveä, vastaavanlainen rakennelma tuli esiin myös aluetta hieman laajennettaessa. Pystykivien ympäröivät nokimaa-alueet olivat samantapaisia kuin Schaumanin vuoden 1970 kaivauksissa löytämät liesikiveykset. Vuonna 1997 löytyneet kiveykset olivat kuitenkin niin kivikkoisessa maassa, että ne eivät erottuneet yhtä selvästi kuin Schaumanin löytämät. Nokimaan ja pystykivien perusteella niitä voitaneen kuitenkin pitää vastaavanlaisina. Nokimaa näissä kiveyksissä ulottui n. 20 cm syvyyteen. Nokimaaläikistä otettiin myös hiilinäytteet, joista yksi lähetettiin analysoitavaksi. Aiemmin vastaavat rakenteet on ajoitettu historialliseen aikaan ja niin luultavasti tapahtuu tämänkin näytteen kanssa. Mikäli ajoituksesta tulee mesoliittinen, niin on olemassa vielä lisänäytteitä ajoituksen varmistamiseksi.

Löydöt

Löydöt alueittain ja kerroksittain											
ALUE	LAJI	krs 0		krs 1		krs 2		krs 3		Yht.	
		kpl	g	kpl	g	kpl	g	kpl	g	kpl	g
1	Kvartsi-iskoksia	7	19,2	7	10,7	4	31,8			18	61,7
1	Kvartsiesine					1	18,7			1	18,7
1	Kvartsiydin	1	5,1	1	7,2	2	251,2			4	263,5
2	Kivilaji-iskos					1	11,4			1	11,4
2	Kvartsi-iskoksia	2	6,8	42	72,9	45	138,9	16	32,7	105	251,3
2	Kvartsiesine					1	23,2			1	23,2
2	Kvartsiesine?					1	4,4			1	4,4
2	Kvartsiytimiä			5	56,9	4	22,7			9	79,6
2	Retusoitu iskos			1	3,7	2	3,9			3	7,6

Löydöt ovat yksinomaan kvartsia lukuunottamatta yhtä kivilaji-iskosta. Kvartsin laatu vaihtelee, joukossa on myös erittäin hyvälaatuista kvartsia. Raaka-aineena on käytetty ilmeisesti lähistöltäkin saatavissa olevaa suonikvartsia. Esineistöstä osa viittaa selvästi

mesoliittiseen alkuperään, kuten pirstotut kappaleet ja yksi selkäretusoitu kappale, myös komea levykaavin sopii hyvin mesoliittiseen aineistoon.

Yhteenveto

Koekaivauksessa todettiin, että suurin osa tutkimusalueesta oli täysin löydötöntä tai muuten asuinpaikaksi kelpaamatonta aluetta. Koekuopituksen avulla voitiin rajata pieni alue, jolla löytöjä esiintyi. Kevyen liikenteen väylä alle jäävä löytöalue tutkittiin tasokaivauksin. Alueella todettiin vähäisiä merkkejä kivikautisesta asuinpaikasta sekä luultavimmin historialliseen aikaan kuuluvia rakenteita. Vuoden 1997 kaivaukset koskivat rakennettavan kevyen liikenteen väylää ja sen suoja-alueita ja em. alueen ulkopuolelle (koillispuolelle) jäävä osa on siis tutkimatta, mutta mikäli alueelle kohdistuu maankäyttösuunnitelmia on myös siellä syytä tehdä koekaivaus.

Helsingissä 20.3.1998

Vesa Laulumaa

Dialuettelo

- 37996** Kaivausalue 1, taso 1. Kuvattu pohjoisesta.
- 37997** Liesi? Alue 2, ruudut 553-555/232-233, taso 1. Kuvattu luoteesta.
- 37998** Liesi? Alue 2, ruudut 553-555/232-233, taso 1. Kuvattu luoteesta.
- 37999** Liesi? Alue 2, ruudut 553-555/232-234, taso 2. Kuvattu luoteesta.
- 38000** Liesi? Alue 2, ruudut 551-555/232-235, taso 2. Kuvattu luoteesta.
- 38001** Liesi? Alue 2, ruudut 553-555/232-234, taso 2. Kuvattu koillisesta.
- 38002** Liesi? Alue 2, ruudut 552-555/232-235, taso 2. Kuvattu koillisesta.
- 38003** Liesi? Alue 2, ruudut 553-555/232-234, taso 2. Kuvattu idästä.
- 38004** Yksityiskohta kiveyksestä, ruudut 554/234-235. Alue 2, taso 2. Kuvattu idästä.
- 38005** Alueen 2 pohjoisosa, taso 2. Kuvattu pohjoisesta.
- 38006** Yleiskuvaa alueesta ennen kuopitusta.
- 38007** Yleiskuva tutkimusalueen kaakkoisosasta. Kuvattu lounaasta.
- 38008** Yleiskuva tutkimusalueen keski-osasta. Kuvattu lounaasta.
- 38009** Yleiskuva tutkimusalueen luoteisosasta. Kuvattu etelästä.
- 38010** Mahdollinen kvartsilouhos kalliroleikkauksessa. Kuvattu kaakosta.
- 38011** Yleiskuva Sylviakodintien kaakkoispuolelle rajoittuvasta tutkimusalueesta. Kuvattu lounaasta.
- 38012** Yleiskuva Sylviakodintien luoteispuolelle rajoittuvasta tutkimusalueesta. Kuvattu kaakosta.
- 38013** Koekuopitettavaa aluetta Sylviakodintieltä kaakkoon. Kuvattu luoteesta
- 38014** Työkuva. Aluetta 2 kaivetaan. Kuvattu luoteesta.
- 38015** Työkuva. Aluetta 2 kaivetaan. Kuvattu kaakosta.
- 38016** Työkuva. Aluetta 2 kaivetaan. Kuvattu kaakosta.
- 38017** Työkuva. Koekuoppien kaivaminen käynnissä, Sylviakodintieltä luoteeseen sijaitsevalla tutkimusalueella. Kuvattu kaakosta.

Mustavalkonegatiivit

- 109640 Yleiskuva Sylviakodintien luoteispuolelle rajoittuvasta tutkimusalueesta. Kuvattu kaakosta.
- 109641-42 Kaivausalue 1, taso 1. Kuvattu pohjoisesta.
- 109643 Liesi? Alue 2, ruudut 553-555/232-235, taso 1. Kuvattu luoteesta
- 109644 Liesi? Alue 2, ruudut 554-555/232-233, taso 1. Kuvattu luoteesta.
- 109645 Liesi? Alue 2, ruudut 553-555/232-233, taso 2. Kuvattu luoteesta.
- 109646-47 Työkuva. Aluetta 2 kaivetaan. Kuvattu kaakosta.

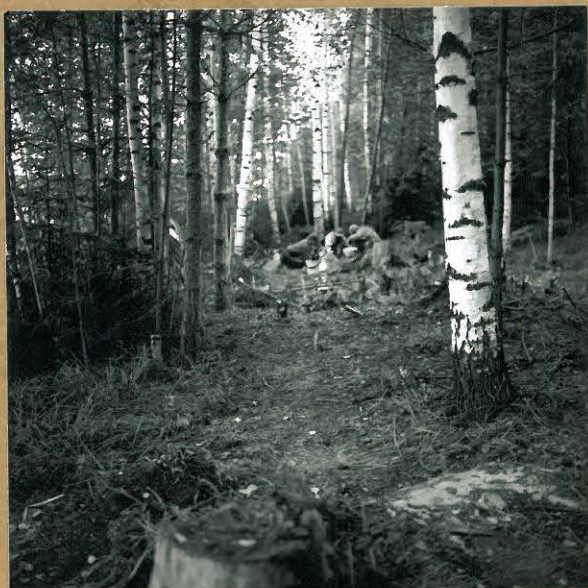
LAHTI RENKOMÄKI RISTOLA

V. Laulumaa 1997

f. 109640

Yleiskuva Sylviankodintien luoteispuolelle rajoittuvasta tutkimusalueesta. Kuv. kaakosta.

f. 109646

Työkuva. Aluetta 2 kaivetaan.

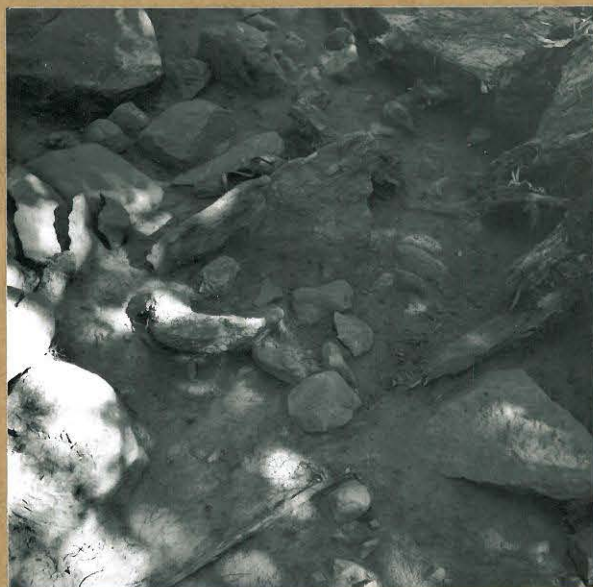
f. 109647

Työkuva. Aluetta 2 kaivetaan.

LAHTI RENKOMÄKI RISTOLA
V. Laulumaa 1997

f. 109641
Kaivausalue 1, taso 1. Kuv. pohjoisesta.

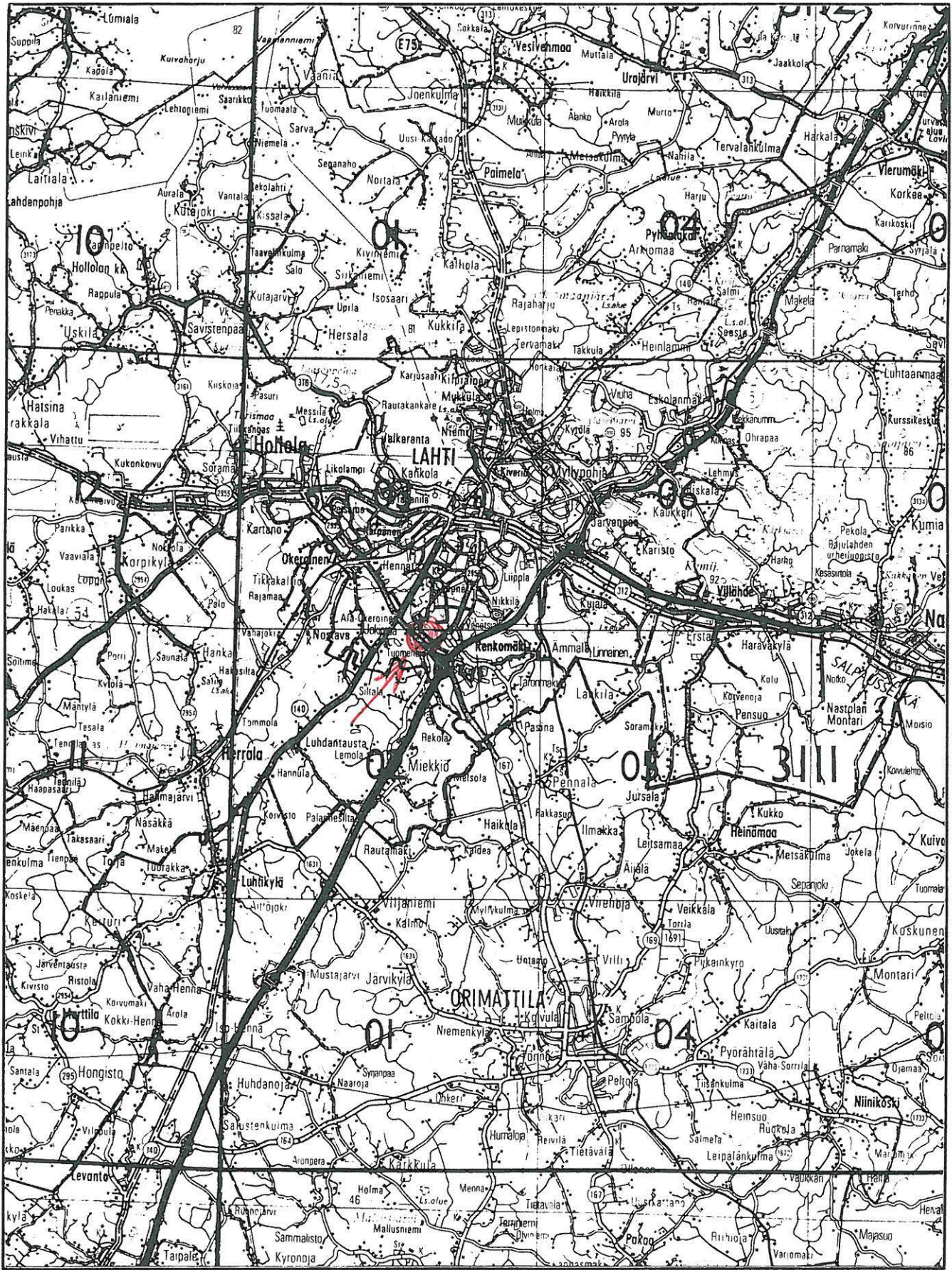

f. 109644
Liesi? Alue 2, ruudut 554-555/232-233
taso 1. Kuv. luoteesta.

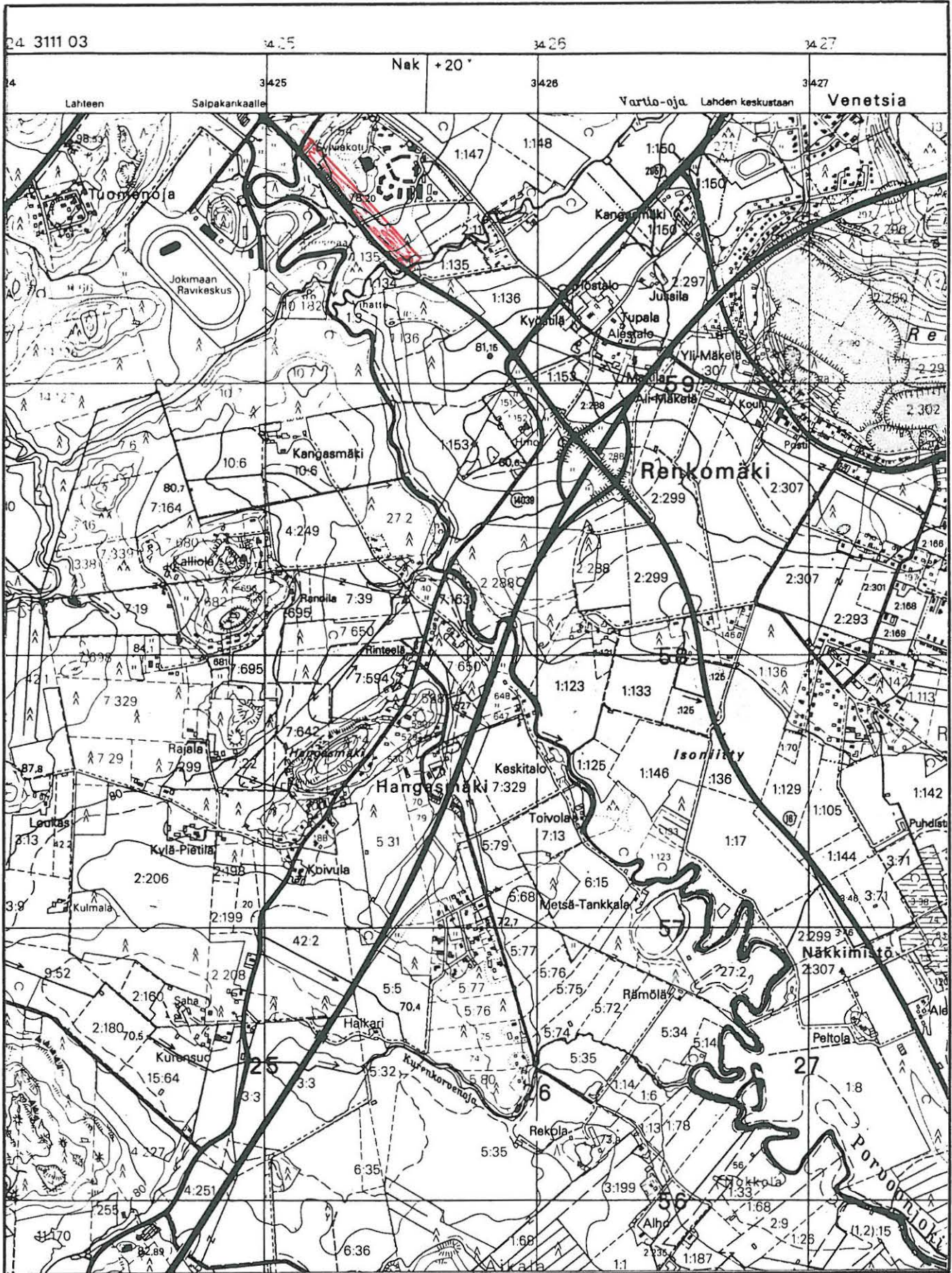

f. 109645
Liesi? Alue 2 ruudut 553-555/232-233
taso 2. Kuv. luoteesta.

Lahti Renkomäki Ristola, tiekarttaote GT-3.
Kohde merkitty punaisella.

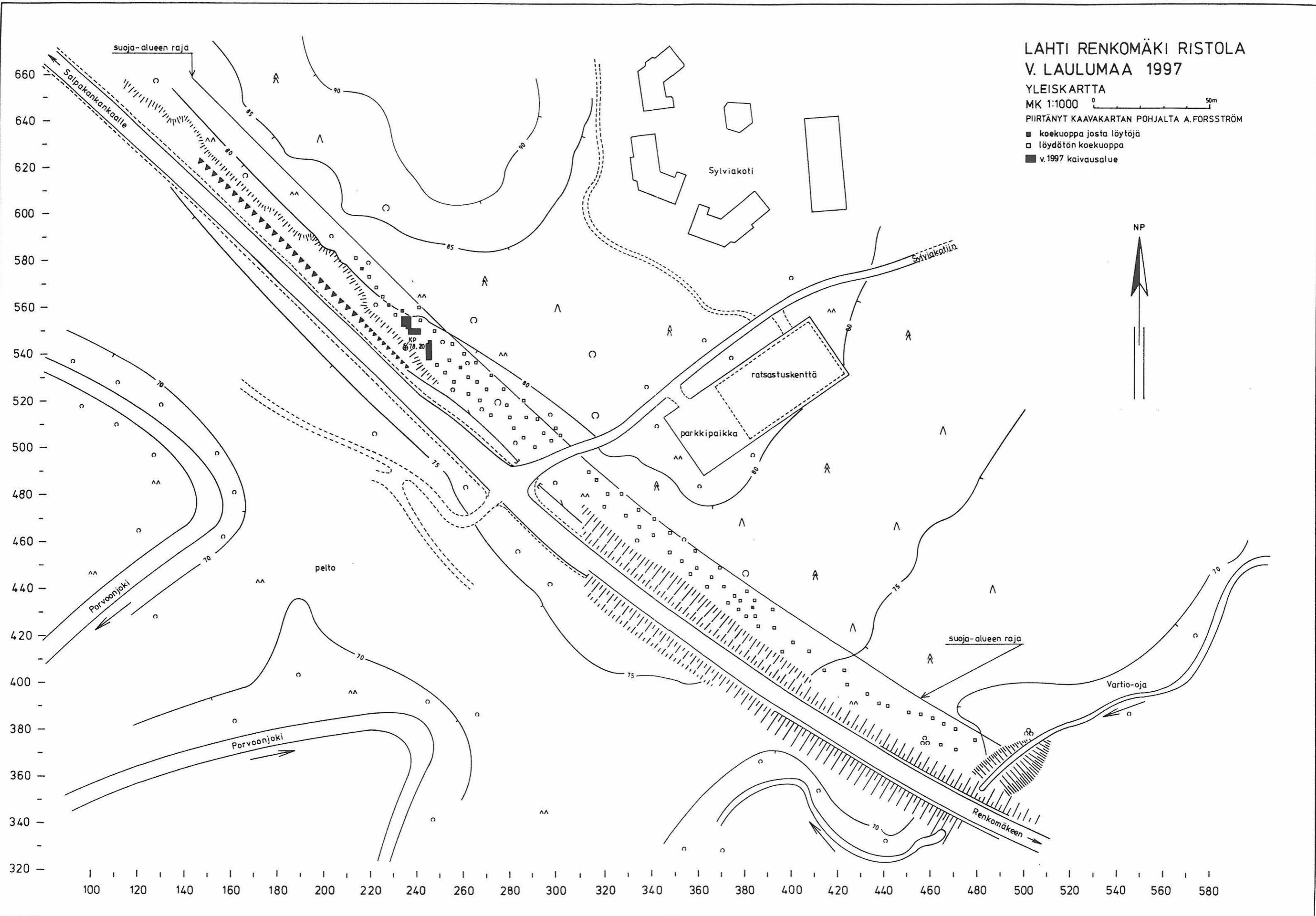
Lahti Renkomäki Ristola, peruskarttaote PK 3111 02 RENKOMÄKI, v. 1991.
Tutkimusalue merkitty punaisella.

LAHTI RENKOMÄKI RISTOLA V. LAULUMAA 1997

YLEISKARTTA
MK 1:1000 50m
PIIRTÄNYT KAAVAKARTAN POHJALTA A. FORSSTRÖM

- koekuoppa josta löytöjä
- löydötön koekuoppa
- v.1997 kaivausalue

LAHTI RENKOMÄKI RISTOLA V. LAULUMAA 1997

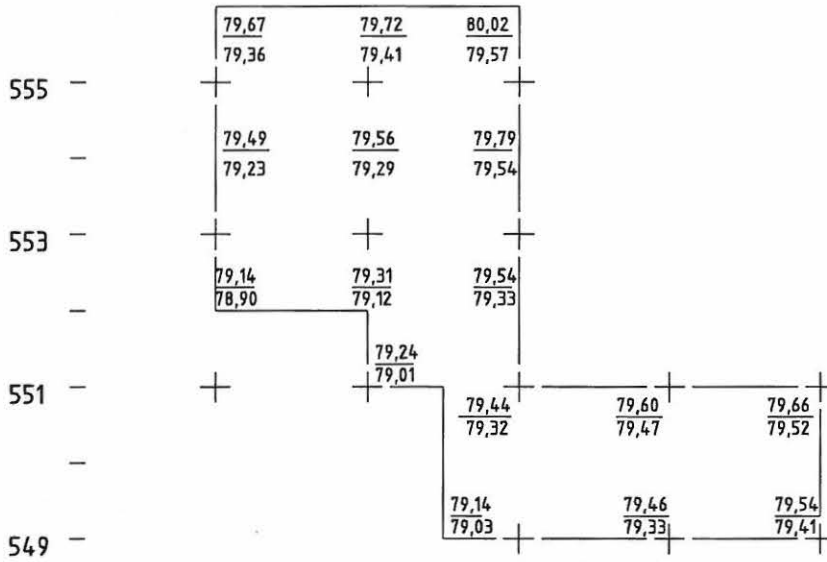
Koeojien pinta/pohjavaaituskartta
Korkeusluvut m mpy

Mk 1:100

Piirt. A. Forsström

ALUE 1

ALUE 2

231   233   235   237   239   241   243   245

LAHTI RENKOMÄKI RISTOLA V. LAULUMAA 1997

Tasokartta, taso 1

Ruudut 549-550/235-239, 551/234-235,
552-555/232-235

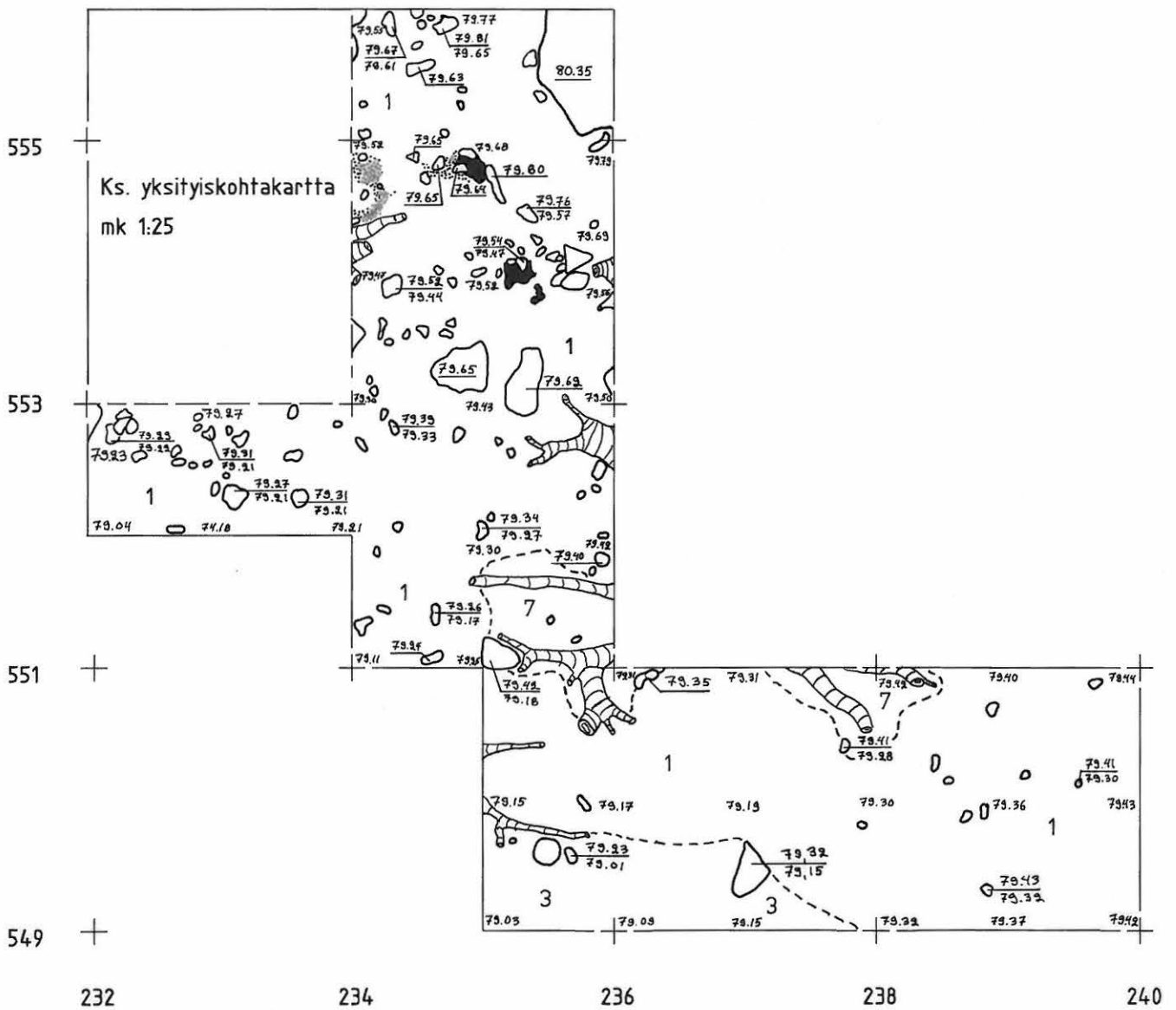
Korkeusluvut m mpy

Mk 1:50

Piirt. A. Forsström

- hiili
- 7 multa
- 3 huuhtoutunut kerros
- 1 ruskea hiekka
- kivi
- juuri

LAHTI RENKOMÄKI RISTOLA

V. LAULUMAA 1997

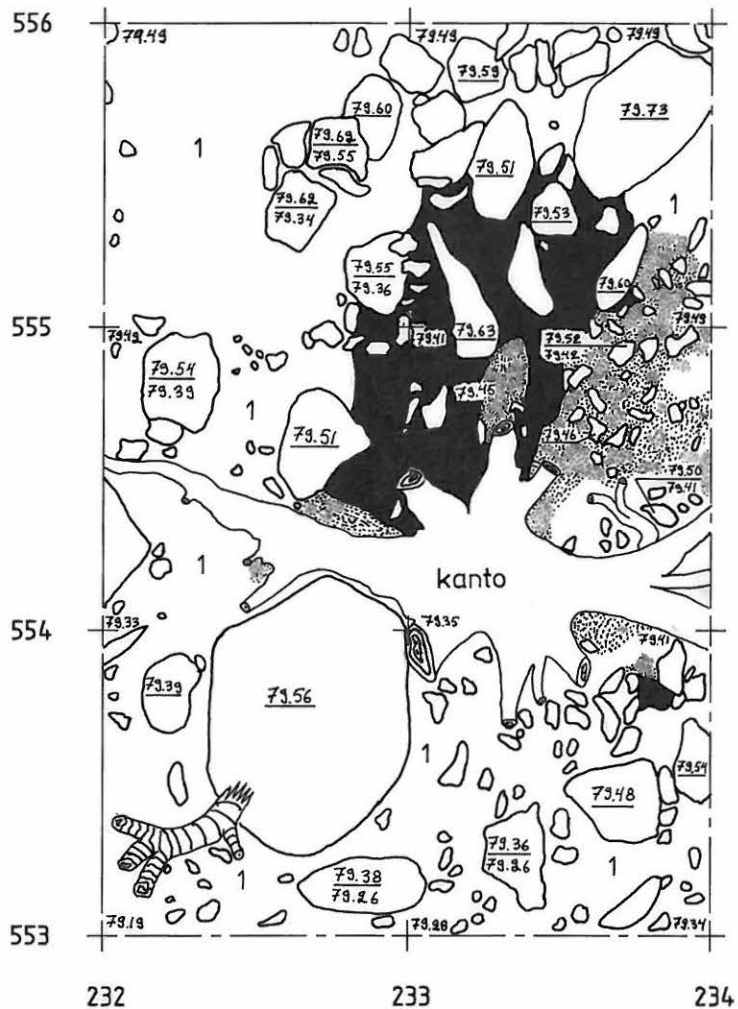
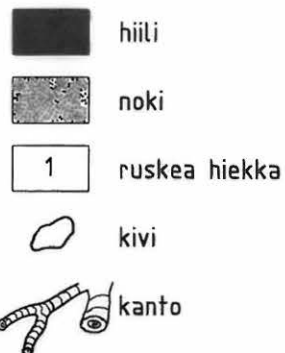
Yksityiskohtakartta, taso 1

Ruudut 553-555/232-233

Korkeusluvut m mpy

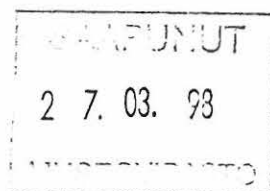
Mk 1:25

Piirt. A. Forsström

HELSINGIN YLIOPISTON
 AJOITUSLABORATORIO
 PL 11, (Snellmaninkatu 3)
 00014 Helsingin yliopisto
 Puh. 191 23436

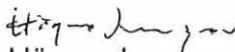
Museovirasto
 Arkeologian osasto

AJOITUSTULOKSIA

Lab. no.	Näyte	$\delta^{13}\text{C}$	Ikä (BP)
Hel-4120	Lahti, Renkomäki 1997	- 26.1	130 $\pm$ 80
Hel-4121	Rovaniemi 61 Ollonen KM 30438:97-4	- 25.1	5980 $\pm$ 90
Hel-4122	Rovaniemi 103 Suvanto KM 30439:2	- 25.9	520 $\pm$ 90
Hel-4123	Rantasalmi, Ritokangas no 1	- 25.6	1400 $\pm$ 80
Hel-4124	Rantasalmi, Ritokangas no 2	- 26.6	4610 $\pm$ 120
Hel-4125	Rantasalmi, Ritokangas no 3	- 27.1	450 $\pm$ 90
Hel-4128	Outokumpu, Lintutorni no 6	- 25.4	5350 $\pm$ 90
Hel-4129	Taipalsaari, Vaaleranta 97	- 25.9	1250 $\pm$ 80

Tulos on ilmoitettu vuosina vuodesta 1950 AD lukien ja perustuu ^{14}C :n puoliintumisaikaan 5568 vuotta. Epätarkkuuteen ($\pm 1 \sigma$) sisältyvät näytteen mittauksista ja tarpeellisista vertailu-mittauksista aiheutuvat tilastolliset virheet. $\delta^{13}\text{C}$ arvo on annettu promilleina suhteessa VPDB standardiin. Jos $\delta^{13}\text{C}$ arvo on ilmoitettu on annettu ikä korjattu isotooppifraktioitumiselle vastaamaan $\delta^{13}\text{C}$ arvoa -25 ‰.

Helsingissä 25.3.1998

 Högne Jungner